

Kilis İli Ağızlarında Şimdiki Zaman

The Present Tense in the Kilis District Dialect

Hülya ARSLAN EROL*

Öz: Tarihi metinlerimizde Harezmi Türkçesinden itibaren karşımıza çıkmaya başlayan şimdiki zaman ekinin tarihi ve çağdaş Türk lehçelerinde çeşitli şekilleri vardır. Bugün Türkiye Türkçesinde standart Türkçede kullanılan *-yor* eki de ağızlarda çeşitli ses değişimlerine uğramış şekilleriyle karşımıza çıkar. Ek, genel olarak Türkiye Türkçesinde, başındaki ünsüzünü korumak ve diğer seslerinde değişiklikler olmak üzere kullanılmaktadır. Kilis merkez ağzı, bu açıdan ağızlarımız içinde özel bir yer tutar. Çünkü Kilis merkez ağzında yaygın şekilde ekin başındaki ünsüzü düşmüş şekilde kullanılır. Esasen pek çok ağızda olduğu gibi Kilis ili ağızlarında da şimdiki zaman ekinin kullanımı ağız bölgelerini belirleyici bir unsur olmuştur. Buna göre Kilis ili içinde üç ayrı ağız tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Ağızlar, Kilis ili Ağızları, Şimdiki Zaman Eki

Abstract: There are different versions of the present time suffix in historical and modern Turkish dialects which began to be recorded in historical Turkish texts from Harezmi Turkish onwards. Today, the suffix *-yor* that used in standard Turkish in Turkey's Turkish today, confronts to us with the versions which are exposed to sound changes. The suffix is usually employed to maintain the consonant that comes before it, and there are changes to its other sounds. In this respect, the Central Kilis district Dialect has a special place amongst our dialects. Because, in Central Kilis Dialect, the suffix confronts to us as the first consonant is exposed to deletion. Actually, just like most dialects, in the Kilis Dialect, the use of the present time suffix is a factor in determining dialect regions. Accordingly, it was determined there are three dialects in Kilis.

Keywords: Dialects, Kilis Dialects, Present Time Suffix

Kilis, 1995 yılına kadar Gaziantep ilinin bir ilçesi olması sebebiyle bu zamana kadar yapılan ağız araştırması çalışmalarında, Gaziantep ilinin bir parçası olarak değerlendirilmiş, bölge üzerinde kapsamlı bir ağız çalışması yapılmamıştır (Günşen 2009, 1083; Güler 2012, 1840-1845, Bulut 2013, 1134). Kilis ili ağızları üzerine yapılan sınırlı sayıdaki çalışmalar, sadece lisans ve yüksek lisans tezlerinden ibarettir (Daha detaylı bilgi için bk. Atasoy 1964; Canpolat 1965; Koyuncuoğlu 1969; Doğan 1975; Gül 1980; Gül 1993).

Ahmet Caferoğlu (1946, 565) "*Anadolu Dialektolojisine Dair Bir Deneme*" adlı çalışmasında Gaziantep ağzının "*merkez, Kilis ve yöresi, Türkmən uruğu ağzı*" şeklinde üç alt grubu bulunduğunu söyleyerek Kilis ağzını Gaziantep ağzından ayırmıştır. Leyla Karahan'ın (1996) *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması* adlı eserinde ise Kilis ağzı, Gaziantep ağzının bir

* Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Gaziantep. herol@gantep.edu.tr

parçası olarak düşünüldüğü için ayrı olarak ele alınmamıştır. L. Karahan (1996, 117) ağız tasnifinde Kilis'e ayrıca yer vermemiş, ancak Gaziantep ağızını Batı grubu ağızlarının VII. alt grubunda göstermiştir. Kilis ağızına has bazı özelliklere de yine “*Kilis (Gaziantep)*” şeklinde göstererek değinmiştir (Karahan 1996, 144, 175).

Kilis ili ağızları, bazı ağız özellikleri bakımından, A. Caferoğlu'nun da belirttiği üzere (1946, 565), Gaziantep ağızından ayrılmaktadır. En belirgin farklılık, şimdiki zaman ekinin kullanımındadır. Batı grubu ağızları içinde yer alan Gaziantep'te şimdiki zaman eki *-i/ -iy, -yı/ -yi / -yu/ -yü, -yer/ -yér/ -yir/ -yr, -yo/ -yō/ -yö* şekillerinde kullanılırken (Karahan 1996, 142, 144-145), Kilis merkez ağızında *-or* şekli kullanılmakta, bunun yanında özellikle Polateli ve Musabeyli ilçelerinde *-yo/ -yu/ -yö/ -yor/ -yör* şekli karşımıza çıkmaktadır. Gaziantep ağızıyla ortaklaşan *-y/ -iy/ -iy/ -yı/ -yi* şekli ise yaygın olarak Elbeyli ağızında ve merkeze bağlı olup Gaziantep sınırına daha yakın olan köylerde görülür.

Şimdiki zaman ekinin kullanımındaki farklılık yanında Kilis ili ağızlarını özellikle Gaziantep ağızından ayıran diğer dikkat çekici noktalar şunlardır:

- *İle* edatının *-n* vasıta hali ekiyle kaynaşması sonucunda ortaya çıkmış *ilen >-lan / -len* vasıta hali eki, Gaziantep ağızında yaygın olarak *-lan/ -len/ -nan/ -nen* şeklinde kullanılmaktadır (Aksoy 1945, 85, 146). Kilis ağızında ise *-dan/ -den/ -nan/ -nen* şekli yaygındır. Ömer Asım Aksoy *-dan/ -den* şeklinin bir istisna olarak Nizip ağızında bulunduğunu belirtmektedir. Hatay'ın bazı ilçelerinde de ekin bu kullanımı yer yer görülür (Öztürk 2009, 151). Ekin bu şekline Irak Türkmen Türkçesinde ve Suriye Colan Türkmenleri ağızında da rastlanmıştır (Bayatlı 1996, 370; Arslan-Erol 2009, 49; Gökdağ 2012, 119).

- Yardımcı ses olan “y” ünsüzü Kilis ağızında genellikle kullanılmaz (*ğınalıdı< kınalıydı*). Aynı özellik Suriye Colan Türkmenleri ağızında da mevcuttur (Arslan-Erol 2009, 50). Bu özellik açısından da Kilis ağızı, Gaziantep ağızından ayrılır. Zira *i-* yardımcı fiilinin ve *ilen* edatının eklediği durumlarda araya giren *yardımcı ses y*, Gaziantep ağızında genellikle kullanılır (Aksoy 1945, 83-85).

Görüldüğü üzere Kilis ili ağızları Gaziantep ve Hatay ağızlarıyla pek çok ortaklık taşımakla birlikte bazı özellikleri bakımından bu ağızlardan ayrılmakta, hatta Suriye ve Irak Türkmenlerinin ağızlarıyla birleşmektedir.

1. Türkçede Şimdiki Zaman

Bugüne kadar Türkçede şimdiki zaman, ekleri, kullanımları, çekimi gibi konularda pek çok yayın yapıldığı için burada tekrar Türkçenin tarihi seyri içinde ve günümüzde şimdiki zamanın farklı kullanımlarına girilmeyecektir (Ayrıca bk. Caferoğlu 1960; Akar 2001; Türk 1999; Gülensoy 1985; Demir 1996; Demir 1999; Kalay 2003; Biray 2007a; Biray 2007b vb). Bilindiği üzere Batı Türkçesinde Eski Anadolu Türkçesi sonlarına kadar şimdiki zaman için hususi bir ek yoktur. Eski Türkçe döneminde geniş zaman eki, Eski Anadolu Türkçesi döneminde *-a* istek kipi, şimdiki zamanı da karşılamak üzere kullanılmıştır (Gülensoy 1985, 281-282). Bugün kullandığımız *-yor* şimdiki zaman ekinin kaynağı ili ilgili olarak da pek çok görüş ortaya konmuştur (Biray 2007b, 76-77). Genel kabul gören görüş bu ekin, *yori-* fiilinin “*yürümek; var olmak, devam etmek vb.*” anlamlarla birleşik fiil yapısında, yardımcı fiil olarak kullanılması ve bu kullanımın zamanla ekleşmesi şeklindedir. Bugün Türkiye Türkçesi ağızlarında şimdiki zamanın kullanımı ağız atlaslarının oluşumunda, ağız bölgelerinin tespitinde en temel özelliklerden biri olarak ele alınır. Zira ekin kullanımı bakımından batı grubu ağızları ile doğu grubu ağızları farklı özellikler göstermekte, hatta batı grubu içindeki alt grupların belirlenmesinde şimdiki zaman eki belirleyici olabilmektedir (Karahan 1996, XI, 43-47).

2. Kilis ve Yöresi Ağızlarında Şimdiki Zaman Çekimi

Yazımızın konusu olan şimdiki zaman çekimi yörede üç farklı şekilde görülür ve ağız bölgelerinin belirlenmesinde bir ölçüt değeri taşır. Türkiye Türkçesi ağızları içinde de Kilis ağızı, bu ekin kullanımıyla özel bir yere sahiptir. Kilis ili merkez ağızında yaygın olarak kullanılan *-or* şimdiki zaman eki, bugün bu bölge dışında Adıyaman, Halfeti, Birecik'te karşımıza çıkmaktadır. Bu yöreler dışında Hatay, Uşak, Nevşehir ve Kars ağızında sporadik olarak görülmektedir (Ercilasun 1983, 69; Gülensoy 1985, 285; Karahan 1996, 44; Gülsevin 2002, 104; Korkmaz 2007, 500; Ay 2009, 493-669; Öztürk 2009, 167-178). Bugün coğrafi açıdan birbirinden oldukça uzak olan bu yerleşim birimlerindeki ortaklığın sebebini, tarihi süreç içinde bu bölgelere göç ederek yerleşmiş veya iskân edilmiş olan boylarda aramak gerekir. Esasen yörenin tarihi düşünüldüğünde dikkati çeken ilk özellik bu bölgelerdeki Avşar yerleşimidir. Özellikle Gaziantep ve çevresi başta olmak üzere Malatya, Elazığ, Tunceli yörelerinde, yine çeşitli iskân politikaları sonucunda Nevşehir, Niğde, Uşak civarında ve göçebe olan boyların yaylamak üzere mevsim mevsim buldukları Tokat, Sivas, Kayseri, Malatya, Maraş, Adana dolaylarında Avşar boylarına rastlamak mümkündür (Kafalı 1973, 31-32; Koprman 1989, 179-180; Korkmaz 1994, 15-16, 19, 23; Korkmaz 1995, 183-185; Gülsevin 2002, 7; Çakar 2006, 165, 181, 267). Tabi bugün bu bölge ağızlarında Avşar boyundan gelen özellikler bulunmakla birlikte, başka Oğuz boylarından gelen unsurların da bulunması, zamanla Avşar ağızı özelliklerinin azalmasına veya tamamen kaybolmasına yol açmıştır. Zeynep Korkmaz (1995, 184), Maraş'ın, bunun en güzel örneklerinden biri olduğunu belirtir. Maraş bölgesi Avşarların en yoğun yerleştikleri bölgelerden biri iken bugün ağızı, Avşar ağızı özelliklerinden uzaktır. Buna karşılık Gaziantep, Malatya gibi bölgelerde Avşarlar yanında *Beğdili*, *Döğer* gibi etkin başka boy yerleşimleri söz konusu iken *Avşar* ağızı baskın hale gelmiştir*.

Burada dikkat çekici bir husus, Salur boyuna has bazı özelliklerin Kilis ve yöresinde yaygın ve belirgin şekilde kullanılmasıdır**. Salur boyunun bu yörede iskânı veya göçü ile ilgili herhangi bir kayıt bulunmamasıyla birlikte Kilis'in hemen güneyinde Halep, Trablusşam, Hama ve Humus bölgelerinde 16. yüzyılda yaşadıkları, hayvan yetiştirdikleri ve hayvanlarına yiyecek temin edebilmek için mevsim mevsim yerlerini değiştirmek suretiyle konar-göçer bir hayat yaşadıkları, hatta bir kısmının Antakya taraflarına giderek oralara yerleştikleri bilinmektedir (Orhonlu 1987, 66; Çakar 2002, 325-336). Faruk Sümer (1992, 249-253), Salurların Hazar-Ötesi Türkmenleri içinde oldukça kalabalık bir grup oluşturduğunu ve büyük bir kısmının batıya göçmekle birlikte, önemli bir kısmının da göç etmeyip eski yurtlarında kaldıklarını söyler. 16. yüzyılda göç etmeyip Mangışlak'ta kaldıkları bilinen Salurların bir kısmı, Nogaylar tarafından

* Korkmaz (1995, 184), Anadolu ağızlarına Avşarlardan geçmiş önemli özellikler içinde şunları vermiştir ki Gaziantep ve Kilis ağızıyla birebir uyumaktadır: Kelime başındaki *ķ-/ k-* ünsüzlerinin tonlulara geçerek *ğ-/ g-* ye dönmesi. *di-, vir-, yi-* örneklerinde olduğu gibi Eski Türkçedeki ilk hece *-i-*'lerin korunması. Kelime içi ve sonunda *ķ > ħ* değişimi. İki ünlü arasında kalan *ñ, g, y, ğ* seslerinin eriyerek kaybolması ve yanlarındaki ünlüleri uzatmaları. Eyle, beyle kelimelerinde olduğu gibi yuvarlak ünlülerin düzleşmesi, *y* ünsüzünün erimesi ve hece kaynaşması olayının yaygın olması sebebiyle şimdiki zaman ekinin ünlüsünün de düzleşerek *-ıy/ -iy* haline gelmesi. Eski Türkçedeki *-kına/ -kine* pekiştirme edatının çekimli fiiller yanında kullanılmaya devam etmesi. *-ıncaħ/ -incek* zarf-fiil ekinin yaygın olması. Gelecek zaman eki *-acaħ/ -ecek*'in hece kaynaşması ve daralma sonucu olarak *-cim, -ciñ, -cik* şekillerinde kullanılması vb.

** Özel bir konuşma üslubuyla vurguların ilk heceye aktarılması (*verrik, diñelmiş*), kelime başlarında *b* sesinden gelişen *p*'lerin görülmesi ve hatta bu değişimin *d* ve *g* ünsüzlerinde de görülmesi (*palta, pıçıklarım, pölerik, tokTur, tuT, kimi, künde, kömmiye*), çekimli fiillerde birinci teklik şahıs ekinin *-m*, birinci çokluk şahıs ekinin de *-k* veya *-ħ* olması (*getiricim, öldürüm, biliyoħ, ħazırlarıħ*) gibi (Korkmaz 1995, 185-186).

buradan çıkarıldıktan sonra Etrek, Gürgen çayları bölgesine, daha yoğun olarak da Horasan'a gelmişlerdir. 19. yüzyılda Salur adını taşıyan Türkmen topluluğu Merv ile Herat arasındaki Mürgab'da yaşıyordu. Bugün yine Merv, Ahal, Balkan, Daşhovuz, Levap'ta yaşayan Türkmenler'in Ersarı, Sarık, Yomut, Teke gibi topluluklarının Salurlara dayandığı (Ersarı- *İçki Salur*; Yomut, Teke, Sarık- *Taşkı Salur*) Ebu'l-Gazi Bahadır Han tarafından nakledilmektedir (Sümer 1992, 249-253; Ölmez 1996, 214-227). Kısacası, Oğuzların en önemli ve kalabalık boylarından biri olan Salur boyu, tarihi süreç içerisinde doğuda kalanlarla, batıya göç edenler olmak üzere iki ana kola ayrılmıştır. Bu iki kolun, yüzyıllar içerisinde birbirinden tamamen koptuğunu, ağız özelliklerinin birbirinden tamamen ayrıştığını söylemek mümkün değildir. Esasen bugünkü Türkmen Türkçesiyle Anadolu Türkçesinin özellikle güneybatı kolu arasındaki ortaklıklar da bunu göstermektedir. Konumuzla ilgili olarak burada hemen dikkat çekici bir ortaklıktan bahsetmek gerekir. Bugün Kilis merkez ağzında yaygın olarak kullanılan ve hatta merkez ağzı belirleyen ana özellik, şimdiki zaman ekinin *-or* şeklindeki kullanımıdır ve Kilis ağzı, Türkiye Türkçesi ağzları içinde bu ekin kullanıldığı nadir yerlerden biridir. Merkez ağzı yanında ikinci tip ağız bölgesini oluşturan ve ilin Musabeyli ilçesinde görülen *-o* şekli de yine bu yöreye has bir kullanımdır (*bağom, çekinoñ*). Şimdiki zaman ekinin her iki kullanımını da bugün Türkmen Türkçesinin Ersarı ve Sarık ağzlarında aynen görmek mümkündür (*alörin>alön, alörsin>alöñ, alör>alö* vs.) (Biray 2007b, 79-80). Kısacası bugün Kilis merkez ağzını oluşturan *-or* şeklindeki şimdiki zaman kullanımı, *yori-* fiilinden ekleşmiş ve yaygın olarak *-yor* şeklinde kullanılan ekin batı grubu ağzlarında aldığı şekillerden biridir. Bugün ekin bu şeklinin Türkmen Türkçesinin ağzlarında da kullanılıyor olması dikkat çekici bir husustur. Şimdiki zaman ekinin dar-düz ünlülü şeklinin ise Gaziantep sınırına yakın merkez köylerde ve Elbeyli ağzında görülmesi, ayrıca bu dar-düz ünlülü kullanımın yukarıda Avşarların yayılma alanları olarak gösterdiğimiz bölgelerde de karşımıza çıkması (Ay 2009, 493-669), buna karşılık yuvarlak şekilli kullanımın Salurlara has bir kullanım olarak merkez ve Musabeyli-Polateli ağzlarında yaşamaya devam etmesi Kilis'te hem Avşar boylarının hem de Salur boylarının etkisini göstermektedir.

3. Kilis ve Yöresinde Şimdiki Zaman Ekinin Varyantları

Şimdiki zaman çekimi Kilis ili ağzlarında, üç farklı bölgede üç farklı özellik gösterir. I. tip merkez ağzında şimdiki zaman, Hatay ve Gaziantep ağzlarında olduğu gibi, zamir kaynaklı şahıs ekleriyle çekimlenir (Ay 2009, 493-669). Ancak birinci çokluk şahsın çekiminde, zamir değil iyelik kaynaklı şahıs eki tercih edilmektedir. II. tip bölgede şimdiki zamanın çekiminde zamir kaynaklı değil iyelik kaynaklı şahıs ekleri kullanılmaktadır. III. tip bölgede ise ikinci teklik şahısta iyelik kökenli şahıs eki kullanımına rastlanmıştır. Kilis ili ağzlarında şimdiki zaman ekinin kullanımı, ağız bölgelerindeki farklılıklara göre şöyledir:

I. Tip Merkez Ağzı

Şimdiki zaman ekinin başındaki *y-* ünsüzü düşmüş, II. tipten farklı olarak *-r* ünsüzü korunmuştur. Bu ağızda, şahıs ekleri zamir kaynaklı şahıs ekleri olup sadece birinci çokluk şahısta iyelik kaynaklı şahıs eki kullanılmaktadır.

1. Teklik	-orum	1. Çokluk	-oruk
2. Teklik	-orsun	2. Çokluk	-orsuñuz
3. Teklik	-or	3. Çokluk	-orlar/ -ollar

II. Tip Musabeyli, Polateli Ağzı

Ek başındaki *y-* ünsüzü genellikle korunurken ekin sonundaki *-r* ünsüzü genellikle düşürülmüştür (*döğüyo III/3-67*). Bazı örneklerde ek sonunda bulunan *-r* ünsüzünün standart Türkiye Türkçesinin etkisiyle korunduğu, ancak ünlüsünün daraldığı tespit edilmiştir (*diyör I/27-3*). Ekin başındaki *y-* ünsüzü I. tip ağız bölgesinde her zaman düşürülürken II. tip ağız bölgesinde genellikle korunmaktadır (*benziyo I/72-128*). II. tip ağız bölgesini I. tip ağız bölgesinden ayıran ana farklılık ekin sonunda bulunan *-r* ünsüzünün bu bölgede genellikle kullanılmamasıdır. Ayrıca I. tipten farklı olarak bu ağızda şimdiki zamanın çekiminde zamir kaynaklı değil iyelik kaynaklı şahıs ekleri kullanılmaktadır. Bir istisna olarak ikinci teklik şahıs çekiminde iyelik kaynaklı şahıs eki yanında yer yer zamir kaynaklı şahıs ekine de rastlanmıştır.

1.Teklik	-yom/ -om	1.Çokluk	-yoğ/ -yoh/ -yoruğ
2. Teklik	-yon/ -yön/ -yun/ -oñ/ -on/ -ñ -yosuñ	2.Çokluk	-yoñuz/ -yonuz/ -yunuz
3.Teklik	-yo/ -yö/ -yu/ -yor/ -yör	3.Çokluk	-yollar/ -yörlar/ -yölar

III. Tip Elbeyli Ağzı

Ekin başındaki *y-* ünsüzü korunurken ünlüsü dar-düz ünlü haline gelmekte ve sonundaki *-r* ünsüzü düşürülmektedir. III. tip ağız bölgesi Gaziantep ağzıyla benzeşmekte, batı grubu ağızlarındaki şimdiki zaman çekiminden ayrılarak doğu grubu ağız özelliği göstermektedir (Aksoy 1945, 156; Karahan 1996, 46-47). Ekin üzerine gelen şahıs eki birinci çokluk şahısta iyelik kökenlidir. İkinci teklik şahısta ise hem iyelik kaynaklı şahıs ekinin hem de zamir kaynaklı şahıs ekinin kullanımına rastlanmıştır.

1.Teklik	-ym/ -iym	1.Çokluk	-yik/ -yk
2. Teklik	-yn -ysin	2.Çokluk	...(metinlerde rastlanmadı)
3.Teklik	-y /-iy / -iy / -yi	3.Çokluk	-ylar/ -yler

Ekin şahıslara göre çekimi şöyledir:

Birinci Teklik Şahıs:

I.Tip bilorum I/5-22*, dorum I/7-75, döyörüm I/13-415, girorum I/4-21, istorum I/4-6, kırörüm I/13-108.

II.Tip baqom II/3-43, diyom hına III/3-77, götürom I/66-10, istiyom I/72-284, verom I/13-242.

III. Tip enmiym mi I/15-4, geliym I/21-13, imrendirmiyim I/23-56, söyliyim I/29-7.

İkinci Teklik Şahıs:

I.Tip getiremorsun I/31-4.

II.Tip atoñ I/14-8, cevaploñ I/19-122, cıvidoñ I/14-107, çekinoñ I/23-35, dağlanoñ I/13-432, dıkyosuñ I/63-11, ne doñ I/20-87, geyiyoñ III/15-4, sevmiyun II/5-9, geliyön II/6-110, gidoñ I/8-5, giroñ I/5-15, götoroñ sen I/66-9, idoñ II/2-31, kıyyoñ II/14-5, veron I/13-241.

* Örnekler, hazırladığımız *Kilis İli Ağızları* adlı projemizden alınmış olup çalışma yayın aşamasındadır.

III. Tip biliyn mi I/38-86, kaynaTiyn IV/3-13, qarışTıriyn IV/3-14, umiyn I/73-27, yapışTıriysin IV/1-103, yapıyn IV/3-14, yoguriyn IV/3-17.

Üçüncü Teklik Şahıs:

I.Tip beyenor I/13-129, bıkbıklar III/2-51, bişiror I/13-187, debelenor I/13-258, deyiror, oqor, üflor, batırır I/23-92, dor I/8-3, dor ku II/2-27, gezor I/7-41, gidor I/7-41, iñlor I/19-35, kaldırır, götürör I/7-98, olor I/3-72, nedor I/4-22, olunor I/67-24.

II. Tip açıyo kına III/3-96, bağıyo kine I/72-133, basıyo I/72-48, benziyo I/72-128, biliyu II/6-168, bitiyu II/5-37, boğuluyö II/6-100, diyo I/72-139, diyö I/27-3, diyör I/27-49, diyo kına I/72-259, gidiyu II/5-13, duruyö III/7-2, düşünüyö III/3-13, gidiyö III/7-16, göyuyo I/72-130, iyi oluyu II/6-168, kağıyo III/3-28, quruyör I/27-52, sarılıyo III/3-41, sarıyo II/6-168, soruyo I/64-16, varmıyor I/66-6, yiyo I/56-273.

III. Tip ağriy I/80-8, bağıriy I/80-8, çaliniy VI/1-19, diy ki VI/1-57, diy kine IV//1-16, doğuriy VI/1-295, içiy I/80-6, kazanıy IV/2-15, qovaliy I/73-33, marağ ediy I/38-70, yapıy IV/1-11, yayılıy I/80-5.

Birinci Çokluk Şahıs:

I.Tip çalışoruk I/7-53, görüşoruk I/65-34.

II.Tip biliyoğ I/72-18, dolanıyoğ I/66-73, seriyok I/27-15, gidiyoruk I/57-67, söyliyoğ I/82-20, tanımiyoğ I/72-272, veriyok I/72-82.

III.Tip umiyik I/77-5, istiyk I/77-5.

İkinci Çokluk Şahıs:

I.Tip ne dorsuñuz I/3-48, gidorsuñuz I/36-5, gezorsuñuz I/6-11.

II.Tip biniyoñuz III/6-117, diyoñuz I/72-192, gidiyonuz I/81-6, nēdiyoñuz III/6-57, sevmiyunuz II/5-6, söylemiyunuz I/72-234.

III.Tip Metinlerde tespit edilememiştir.

Üçüncü Çokluk Şahıs:

I.Tip alollar I/4-25, atollar I/3-4, bağlollar I/4-28, bayıllollar I/13-192, bozollar I/13-370, dollar I/20-136, döğollar I/56-274, geydirollar I/4-37, seçollar I/6-28, söylollar I/67-6, şiklenollar I/13-473, verollar I/79-28.

II.Tip añaşiyollar I/72-16, atıyolar II/6-151, dalıyollar I/72-136, demiyollar I/72-130, bağıyolar xına I/72-149, çekmiyölar II/7-4, içiyölar II/12-1, oturuyölar I/66-8, yapıyörlar I/57-6, yatıyolar III/6-162.

III.Tip alıştıriylar IV/2-2, çeviriylar VI/1-28, dıñıylar VI/1-29, diyler IV/1-36, istiylar IV/1-14, yiylar IV/1-58.

Olumsuz Çekim

Olumlu çekim ile aynıdır. Sadece zaman ekinden önce *-ma-* / *-me-* olumsuzluk eki getirilir. I. ve II. tip ağızda hece kaynaşması sonucu olumsuzluk ekinin düz-geniş “a” ünlüsü, geniş-yuvarlak “o” sesine dönüşür.

I.Tip anlamorum I/13-154, bilmorum I/2-7, dökmorum I/13-374, koymorum I/13-571, saklamorum I/20-62; getiremorsun I/31-4; almor I/13-299, koymor I/31-23, kesilmor I/13-324, olmor I/23-70; bilmoruK I/49-133; yıltırmorsuñuz I/4-7, yaptırmorsuñuz I/4-7; açmollar I/20-136, bilmollardı I/66-80, kazanılmor I/7-54, uyunmor I/5-16, vermollar I/66-78, yinmor I/5-8.

II.Tip bilmom II/3-8, yıkamom I/13-350; bilmoñ I/5-23, bilmiyon I/71-10, konuşamoñ I/13-171, utanmon mu I/36-13; bilmiyu II/5-51, çılmıyo I/72-136, yatmıyo II/5-7.

III.Tip gondurmıyn IV/3-11; sevmiy IV/3-25.

Şimdiki Zaman Ekinin Zamanların Birleşik Çekiminde Kullanılışı

Şimdiki Zamanın Hikayesi

Birinci Teklik Şahıs: koyordum I/9-2; biliydim I/38-11.

İkinci Teklik Şahıs: oynordun I/77-83; oğumuyodun I/82-26.

Üçüncü Teklik Şahıs: sürordu I/13-3, çoğalordu I/7-42, getmordu I/19-23, kağordu I/8-15; istemiyodu III/4-3, yanıyordu I/27-47; geçiydi IV/1-84.

Birinci Çokluk Şahıs: basorduk I/13-32, bulamazdık I/4-31, beklorduk I/4-32; ısıtıyoduk II/12-150; sarıydık II/7-3.

Üçüncü Çokluk Şahıs: kullanollardı I/35-17, otutturollardı I/13-203; getiriyollardı I/28-6; otiriylerdi I/73-36.

Şimdiki Zamanın Rivayeti

Üçüncü Teklik Şahıs: ağrıymiş I/80-15, atormuş I/13-349, çalormuş I/13-349, geçiyomuş II/17-17, yatiymiş I/75-4.

Üçüncü Çokluk Şahıs: koşollarmış I/7-112.

Şimdiki Zamanın Şartı

İkinci Teklik Şahıs: dinlorsañ I/13-141.

Üçüncü Teklik Şahıs: bilorsa I/56-204.

İkinci Çokluk Şahıs: istemorsañız I/8-21.

Üçüncü Çokluk Şahıs: geçiniyilerse I/62-46, güvenollarsa I/67-53, ne dollarsa I/13-122.

Sonuç

Anadolu ağzlarında şimdiki zamanın kullanımı, ağız bölgelerinin belirlenmesinde önemli ölçütlerden biridir. Kilis ağzında şimdiki zamanın kullanımı, bu ağız hem bugüne kadar bir parçası olarak kabul edildiği Gaziantep ağzından ayırmakta hem de kendi içinde üç ağız bölgesinin varlığını göstermektedir. Gaziantep'in Kahramanmaraş ve Kilis sınırlarında ekin yuvarlak ünlülü şekline rastlanmakla birlikte diğer ağzlarında yaygın olarak dar ünlülü -i/ -iy/ -yi/ -yi/ -yır/ -yir şekilleri kullanılmaktadır. Kilis ağzında ise yaygın şekiller yuvarlak ünlülü olup merkez ve Musabeyli, Polateli ağzlarında kullanılmakta, Gaziantep ağzıyla birleşen dar-düz ünlülü kullanım ise Elbeyli ağzında ve Kilis'in Gaziantep sınırındaki merkez köylerinde görülmektedir. Kilis ağzını Gaziantep ağzından ayıran bu kullanımı, tarihi süreç içerisinde farklı boy yerleşimlerine ve bunların etki alanlarına bağlamak mümkündür.

KAYNAKÇA

- Akar A. (2001). "Muğla ve Yöresi Ağızlarında Şimdiki Zaman Biçimleri". *Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi* 4 (Bahar 2001) 1-10.
- Aksoy Ö. A. (1945). *Gaziantep Ağzı I, II*. İstanbul 1945.
- Atasoy M. (1964). *Kilis Ağzı*. Mezuniyet Tezi. Ankara Üniversitesi, DTCF, Türk Dili Bölümü, Ankara 1964.
- Ay Ö. (2009). *Türkiye Türkçesi Ağızlarında Fiil Çekimi*. Ankara 2009.
- Bayatlı H. K. (1996). *Irak Türkmen Türkçesi*. Ankara 1996.
- Biray N. (2007a). "Acıpayam Ağızlarında Kullanılan Şimdiki Zaman Ekleri ve Etnik Yapı ile İlişkisi". *I. Acıpayam Sempozyumu Bildirileri* (2007) 375-382.
- Biray N. (2007b). "Şimdiki Zaman Ekinin Güney-batı Türk Lehçelerinde Kullanılışı Üzerine". *Karaman Dil-Kültür ve Sanat Dergisi* (2007) 75-88.
- Bulut S. (2013). "Türkiye Türkçesi Ağızları Üzerine Çalışma Yapılmayan İl ve İlçeler". *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History or Turkic* 8/1 (Winter 2013) 1129-1149. ISSN: 1308-2140. Kaynak: www.turkishstudies.net. Doi: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.4358.
- Caferoğlu A. (1946). "Anadolu Dialektolojisine Dair Bir Deneme". *Türk Dili Belleten* 67 (1946) 565.
- Caferoğlu A. (1960). "Anadolu ve Rumeli Ağız Araştırmalarının Bugünkü Durumu". *Bilimsel Bildiriler* 1957 (1960) Ankara.
- Canpolat M. S. (1965). *Kilis Ağzı*. Mezuniyet Tezi. Ankara Üniversitesi, DTCF, Türk Dili Bölümü, Ankara 1965.
- Çakar E. (2002). "XVI. Yüzyılda Suriye'de Yaşayan Salur ve Çoğun Türkmenleri". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 12/2 (2002) 325-340.
- Çakar E. (2006). *17. Yüzyılda Haleb Vilayeti ve Türkmenleri*. Fırat Üniversitesi, Elazığ 2006.
- Demir N. (1996). "Güney-batı Anadolu Ağızlarında Kullanılan Şimdiki Zaman Eki -ik Gelir". *Uluslararası Türk Dili Kongresi Bildirileri (26 Eylül-1 Ekim 1992)*. Ankara 1996.
- Demir N. (1999). "Alanya Ağızlarında Şimdiki Zaman Ekinin Varyantları". *İlmi Araştırmalar* 7 (1999) 57-64.
- Doğan A. (1975). *Kilis ve Köyleri (Hasanceli, Eğrikanlı, Tahtalı, Tibil, Oylum) Ağzı*. Mezuniyet Tezi. İstanbul Üniversitesi, Türk Dili Bölümü, İstanbul 1975.
- Ercilasun A. B. (1983). *Kars İli Ağızları (Ses Bilgisi)*. Ankara 1983.
- Arslan-Erol H. (2009). "Suriye Colan (Golan) Türkmenleri Ağzı". *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi* 6/4 (Aralık 2009) 40-63.
- Gökdağ B. A. (2012). "Irak Türkmen Türkçesinin Şekil Bilgisine Dair Notlar". *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* 1/1 (2012) 113-123.
- Gül R. (1980). *Gaziantep İli Kilis İlçesi Kuru Kastel ve Arzap Köyleri Ağız Araştırması*. Mezuniyet Tezi. İstanbul Üniversitesi, Türk Dili Bölümü, İstanbul 1980.
- Gül R. (1993). *Kilis Merkez ve Köyleri Ağzı*. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Türk Dili Bölümü, Adana 1993.
- Gülensoy T. (1985). "Anadolu Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki". *Türk Kültürü Araştırmaları, Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu'nun Hatırasına Armağan XXIII/1-2* (1985) 281-295.
- Güler M. (2012). "Türkiye'deki İl ve İlçe Ağızları Üzerine Yapılan Lisansüstü Çalışmalarla İlgili Bir Değerlendirme". *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 7/4 (Fall 2012) 1835-1861. ISSN: 1308-2140. Kaynak: www.turkishstudies.net. Doi: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.4052.
- Gülsevin G. (2002). *Uşak İli Ağızları*. Ankara 2002.
- Günşen A. (2009). "Gaziantep Ağzının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler". *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 4/3 (Spring 2009) 1081-1123. ISSN: 1308-2140. Kaynak: www.turkishstudies.net. Doi:http://dx.doi.org/10.7827/

TurkishStudies.718

- Kafalı M. (1973). "Suriye Türkleri I". *Töre Dergisi* 21-22 (1973) 30-36.
- Kalay E. (2003). "Edirne İli Ağızlarında Şimdiki Zaman Çekimleri". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1999 I-II (2003) 139-145.
- Karahan L. (1996). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*. Ankara 1996.
- Koprman K. Y. (1989). *Mısır Memlükleri Tarihi*. Ankara 1989.
- Korkmaz Z. (1994). *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*. Ankara 1994.
- Korkmaz Z. (1995). "Anadolu Ağız Araştırmalarına Toplu Bir Bakış". *Türk Dili Üzerine Araştırmalar* 2 (1995) 232-248.
- Korkmaz Z. (2007). "Nevşehir ve Yöresi Ağızlarının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler Üzerine". *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları* 2/2 (Spring 2007) 492-501.
- Koyuncuoğlu Y. (1969). *Kilis Ağzı Üzerine Bir Gramer Denemesi*. Mezuniyet Tezi. İstanbul Üniversitesi, Türk Dili Bölümü, İstanbul 1969.
- Orhonlu C. (1987). *Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretlerin İskânı*. İstanbul 1987.
- Ölmez Z. K. (1996). *Ebulgazi Bahadır Han Şecere-i Terâkime (Türkmenlerin Soykütüğü)*. Ankara 1996.
- Öztürk J. (2009). *Hatay Ağzı (İnceleme-Metin-Sözlük)*. Adana 2009.
- Sümer F. (1992). *Oğuzlar (Türkmenler)*. İstanbul 1992.
- Türk V. (1996). "Türkçede Şimdiki Zaman Kavramı, Çekimleri ve Ekleri". *TDAY Belleten* (1996) 291-340.

